

2. D. B. V

3

DISSERTATIONEM INAUGURALEM

DE

PRECIBVS
IN NOMINE IESV

AD LOCVM

10 ANN. XVI, 23 — 30,

ILLVSTRANDVM

PRAESIDE

CHRISTIANO FRIDER. BAVERO

SS. THEOL. D. ET PROF. ORD. ALVMNORVM
REGIO-ELECTORAL. EPORO

PRO LICENTIA

SVMMOS IN THEOLOGIA CONSEQVENDI
HONORES

AD DIEM XIV OCTOBR. clō Io cc XLIX

IN AVDITORIO MAIORI

DEFENDET

AVCTOR

CHRISTIANVS SIGISM. GEORGIVS

PHILOL. HACTENVS PROF. PVBL. ORDIN. PHILOS.
ASSESSOR ET H. T. DECANVS NVNC VERO
DESIGNATVS SS. THEOL. PROF. ORDIN.
ET ALVMNOR. EPORVS

VVITTEBERGAE

IMPRESSIT IO. CHRISTOPH. TZSCHIEDRICHIVS

Non solum solatii plena est, Christianamque fidem confirmat, doctrina, qua iubemur a Sospitatore, ut in nomine ipsius, ad dexteram DEI exaltati, petamus, quandoquidem, si orare iussit, conuincimur, ipsum preces adamare, eas acceptas habiturum, et, prout promisit, quam certissime exauditurum, esse, nos contra obligari, ut eo diligentius, eoque ardentius, oremus, sed etiam summe necessaria est, quia preces sunt panacea illa, quae secundas res factas tetrasque seruant, in aduersis nobis perfugium ac solatium praebent, nos nostramque animam contra satanae insultus muniunt, et DEO nos gratos acceptosque reddunt, prout haec, et alia plura, momenta praefens Dissertatio, pericopae, *Io. XVI, 23 - 30*, extantis, occasione, illustrabit pluribus. Faxit summum Numen, ut omnia ipsius gloriae, et Ecclesiae aedificationi, bene uertant.

EVANG. DOM. V POST FEST. PASCH.
R O G A T E

S I V E

VOCEM IVCVNDITATIS

Io. XVI, 23 — 30, EXTANS

V E R S V S 23 ET 24

23 Ἀμὴν, ἀμὴν, λέγω ὑμῖν, ὅτι, ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. Εὐσ ἀρετι οὐκ ἤτήσατε ἑδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτεῖτε, καὶ λήψετε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη.

Amen, amen, dico vobis, quod, quaecunque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Usque ad nunc non petistis quicquam in nomine meo. Petite, et accipietis, ut gaudium vestrum impleatur.

E Æ H Γ Η Σ Ι C

Aμὴν, ἀμὴν, — δώσει ὑμῖν. *Profecto, profecto, siue, veritatem inquam, vid. ad n. 32 Euang. Domin. Aduent. II, dico ego θεσβὸν θρωπος, qui veritas sum ipse, Io. XIV, 6, nec mentiri possum, Num. XXIII, 19, 1 Petr. II, 22, Hebr. VII, 26, et ideo omnia sunt infallibiliter vera, quae promitto nunc vobis, meis amicis, Io. XV, 14, qui in me haftenus credidistis, Io. VI, 69, XVI*

A

27. 30'

27, 30, et posthaec credituri estis, *Luc. XXII, 32*, quod certissime omnia ea, quo imprimis dona cum administrantia, *Marc. XVI, 17, 18*, *1 Cor. XII, 4, seqq.* tum sanctificantia, referri posse, videtur, quaecunque, *Io. XI, 7, 16*, imposterum, post meam scilicet ascensionem in coelos, petieritis, Spiritus S. instinetu, quem in antecedentibus promiserat, conf. *Rom. IIX, 26*, *1 Cor. XII, 3*, et fide *ἀνομιαν*, non tantum quae ad uos spectant, ut AVGVSTINVS statuit, sed et quae pro aliis petieritis, *1 Tim. II, 1, seqq.* *1 Io. V, 14, seqq.* *Iac. V, 15*, Patrem, i. e. DEVM trium, (Sumitur enim vox Πατὴρ, h. l. non ὁμοιωτικῶς, sed ὁμοιωδῶς, ut *Matth. VI, 9*, et alibi. Sicut enim opera ad extra sunt indiuisa, sic et cultus diuinus debet esse indiuisus, nec personae a se inuicem sunt separandae, quia οἱ ἄρτις ἐν εἰσι, *Io. X, 30*, *1 Io. V, 7*. Id quod, *Io. XIV, 13*, innuit sospitator, quando, se ipsum daturum esse, ait, quicquid in nomine eius petierint. Ex quo relinquitur, uoce Πατὴρ et reliquis personae SS. Trinitatis comprehendi, conf. *Io. XIV, 9, 10*, hinc eo sensu Christus, *Ies. IX, 6*, dicitur aeternus Pater. Ne uero existimetur, ac si pro suo cuique lubitu et ingenii arbitrio petere liceat, addidit uerum orandi modum, qui precum est anima, sine qua preces sunt nugae et uanae.) in nomine meo, siue per et propter nomen meum, h. e. ut ex uera fide in Christum mediatorem proficiantur preces, *Rom. I, 17*, *Hebr. XI, 6*, *Iac. V, 15*, et Christi merito atque intercessione innirantur, *Io. XIV, 6*, *XV, 5*, *Rom. IIX, 34*, *1 Io. II, 2*, uid. plura in *Differt. b. GODOFREDI OLEARII de adoratione Patris per Iesum Christum*, et *Celeb. WOLLII hist. invocationis DEI meritis*, siue propriis, siue alienis Sanctorum, *Ies. LXIII, 16*, *LXIV, 6*, *Luc. XVII, 20*, cet. De iis igitur, qui discipuli Christi sunt, h. e. credentes, et qui in eius nomine petunt, uox Christi, dabit uobis, est accipienda. Sola enim fides recte petit, h. e. ea, quae DEO placent, eique sunt gloriae, petenti uero saluti. Non ergo ad eos, qui non in nomine Christi petunt, uel male in nomine Christi petunt, *Iac. IV, 3, τὸ, dabit uobis*, referendum est. At enim uero, obiectum fuit quidem, sanctissimisque ipsis Apostolis, datum fuit, quod petierunt. Videmus enim S. Paulum ter orantem frustra, ut satanae angelus a se discederet, *2 Cor. XII, 7, seqq.* et responderetur, cum piorum petitiones sint duplicis generis, uel proximi cuiusdam, aliae, quae pro obiecto habent gloriam DEI, et salutem, uel ipsius petentis, aliae, quae pro obiecto habent gloriam DEI, et salutem, uel ipsius petentis corporis, dispiciendum est, ad quodnam genus petitiones sint referendae, si ad illud, DEVS absolute dabit, sicut et credens absolute petit, et quodsi non statim det, hoc enim non promisit, dabit tamen, hoc enim promisit, prout hanc in rem recte scripsit AVGVSTINVS, *Tract. 73 in Iob*, inqui-

inquiens, *Quaedam quamvis in nomine Christi petamus, i. e. secundum Salvatorem et secundum Magistrum petamus, non tunc, quando petimus, facit, sed tamen facit. Neque enim, quia et illud petimus, ut veniat regnum DEI, propterea non facit, quod petimus, quia non statim cum illo in aeternitate regnamus. Differtur enim, quando petimus, non negatur, sed ad hoc, petit credens pius cum conditione, si DEO sit gloriae sibi que saluti, atque hoc pertinet exemplum Pauli, qui ipse u. 7 2 Cor. XII refert rationem, cur DEVS non dederit id, quod petierit, nimirum, excellentia revelationum ut ne esset. E quibus elucescit, quod, si DEVS annuisset precibus Pauli, ipsi non profuisset, sed noeuisset. Quare verissima vox est AVGVSTINI, l. c. scribentis, Christus Saluator est, non solum quando facit, quod petimus, uerum etiam quando non facit, quoniam, quod uidet peti contra salutem, non faciendo potius se exhibet Salvatore. Non enim medicus, quid pro sua, quid contra suam salutem, poscat aegrotus, et ideo contraria poscentis non facit uoluntatem, ut faciat sanitatem. Ut igitur caute, quia nescimus, quomodo orare nos oportet, Rom. IIX, 26, res humanae a DEO sunt exorandae, nec regno DEI anteferendae, Matth. VI, 33, sic sentiendum non est cum ueteribus quibusdam, qui, indignum esse homine Christiano, existimant, si res temporales a DEO exorarent, quandoquidem tum mandata DEI reclamant, Ps. L, 15, Matth. VI, 11, Iac. V, 14, 15, det. tum exempla sanctorum, qui exorarunt res temporeas et impetrarunt, ut Moysi, Exod. XIV, 15, XV, 25, XVII, 4, seqq. Eliae, 1 Reg. XVII, 1, 20, coll. Iac. V, 17, Davidis, uid. eius Psalmi, Iosaphat, 2 Chron. XX, 3, seqq. Hiskiae, 2 Chron. XXXII, 20, seq. Ies. XXXIIX, 2, seqq. reliqua. Praeterea notetur, quod haec precum exauditio sit effectus abitus Christi et missionis Spiritus S. Ut enim hic sine illo non aduenisset, Io. XVI, 7, sic sine hoc non, prout decet, orare potuissent Discipuli, Rom. IIX, 26, ideoque nec exaudiri. Cum itaque uere orare sit opus non labiorum tantum, sed cordis potissimum, Matth. XV, 8, Rom. X, 10, adeoque omnium difficillimum grauissimumque, quia caro et satanas resistunt, mentem alienando, aliena suggerendo, precesque hac ratione irritas faciendo, eos docet Dominus, ut consolationem inde capiant, Spiritum S. hanc difficultatem sua intercessione ablatum esse, Rom. IIX, 26, Gal. IV, 6, ipsosque, ut in omni ueritate, Io. XVI, 13, sic et in ueritate precandi, Io. IV, 23, institutum esse, ut, quaecunque petierint, obtinere possint.*

Εως αἰτι -- πεπληρωμένη. *Usque ad nunc, i. e. haecenus, usque in hunc diem, quamdiu uobiscum conuersatus sum praelens in statu exinationis meae, nihil petiistis, uos, Apostoli mei, a Patre in nomine meo, h. e. non me expresse θεοῦ προσώπου ac mediatorem in precibus uestris inuocastis religiose, neque orastis, ut propter cruentum meum meritum, id enim illi no-*

lebant, *Math. XVI, 22*, DEVS uobis propitius sit, uosque exaudiat, cuius causa erat, quod Dominus, in statu exinanitionis constitutus, sese ad tempus abdicauerat maiestate diuina, et consequenter etiam honore inuocationis, *Phil. II, 7. seqq.* hinc nullibi Discipulis suis iniunxerat, nec, prout facile facere potuisset, in Oratione Dominica, ut in nomine suo, quamdiu in statu erat exinanitionis *βεδύσσωτος*, orarent, in praesentia uero rerum, cum mox e statu exinanitionis egressurus, et in statum exaltationis ingressurus, esset, ipsos praemoner, quod, quando in hoc statu constitutus fuerit, *in nomine suo*, siue, per et propter meritum suum DEO essent supplicaturi, isque preces habiturus sit ratas, iuxta uersum antecedentem. Tali igitur modo nihil petiisse a DEO Apostoli dicuntur. Quamuis enim facile largiamur, illos DEVM orasse, V. T. credentium more, in nomine Domini, *Dan. IX, 17. seqq.* tum tamen temporis persona SS. Trinitatis secunda non considerabatur ut *ἐνσάκνωτος*, sed ut *ἀσάκνωτος*, et incarnanda. Ideirco illi petebant quidem in nomine Filii DEI, qui uenturus, et pro se satisfactorius, erat, sed h. l. petitori dicuntur in nomine Christi, qui uenerat, satisfecerat, et, qua humanam naturam, in persona τοῦ Ἄσώτου subsistentem ad dexteram DEI exaltatus erat. Porro, Apostolos petiisse Dominum, uariis ex locis scimus, u. g. *Math. IX, 25. Marc. X, 35. seqq. Luc. XI, 1. XVII, 5*, sed tamen hae petitiones ad Christum siebant, partim, qua ipsorum Dominus erat, ipsamque illi pro Rege, qui regnum Israel sit instauraturus, habebant, partim, qua eius munus Propheticum, non uero illae tales erant, quales descripsimus supra. Nullae ergo illarum petitionum huc referri possunt, et consequenter Domini asserti ueritas omnino est manifesta, quod *hactenus Patrem nihil petierint in eius nomine*. Et hanc nostram sententiam, quod hoc loco ad officium Christi mediatorum sit respiciendum, dudum asseruerat uiri Sancti, CYRILLVS, *Lib. XI, c. 7*, in *Iob. LUTHERVS Tom. VII Opp. Ien. Germ. p. 207*, GERHARDVS in *Harm. cit. cap. 179, p. 1573*, CALOVIUS in *Bibl. III.* ad h. l. alique, hoc tantum obseruato, quod statum illi exinanitionis, quem uoculae, *ἑως ἀγρι*, subinnuere uidentur, non attenderint, qui omnino hic comminiscendus est, ut rationem asserti habeamus, cur Christus Apostolos non prius in nomine suo orare docuerit, cum tamen meritum eius ualeat antrorsum et retrorsum, et quae sunt reliqua. Varias ceterum huius loci nostri interpretationes, uel cogitationes rectius, in quibus et illae inueniuntur, quas *Auctores Synops. Starck.* apposuerat, a b. GERHARDO, *l. c. p. 1572, seqq.* congectas, et simul ad examen reuocatae, uideantur. Status igitur sui mutationem Dominus ut his uerbis edocere uoluit suos, nimirum, sese, exinanitum hactenus, exaltatum iri, *Phil. II, 7. seqq.* sic eos adhortatos uult, ut ex-

alta-

altatum sese religiose colant, et in nomine suo orent, *Phil. II, 10*, inprimis, cum certiores ipsos iamiam fecerat in versu anteced. quod, quaecunque peterent, impetraturi essent. Quare, licet haec uerba ad petendum impellant unumquemque, et, quod petere debeat, admoneant, imo, cui exauditio promittitur, is ad petendum obligatur, tamen, cum Dominus corruptam ferret naturam hominis, quae, qua res spirituales expetendas, est admodum deses et negligens, eos expresse iubet, ut petant, in uerbis, *Petite* igitur, est enim uocula *ὄν* omissa, in nomine meo, secundum uersu anteced. sic hic uobis unicus petendi modus, si uoti uultis fieri compotes, siue, ut Dominus expressit, *ut gaudium impleatur*, qui enim uoti sui compos fit, is gaudio afficitur. Sed de hoc paulo post, hic saltem notare, et distis Scripturae S. confirmare, liceat, quod b. GERHARDVS, l. c. p. 1574, quinque collegerit ex mandato, *actiōis*, momenta, quibus ad petendas res spirituales impellimur, (ad corporales enim a natura sumus procliuēs, et plus iusto incitamus,) quorum primum est *extrema naturae nostrae corruptio*, quae cum efficiat, quo minus prompti simus ad id expetendum, quod saluti nobis est, et sponte faciendum erat, mandato excitamur ad petendum, conf. *Rom. VII, 14*, seqq. alterum est *necessitatis et indigentiae nostrae summae ratio*. Quia enim ubique calamitate et tentationibus sumus circumdati, ubique pericula et persecutiones nos manent, ubique insidiae nobis struuntur et scandala, ubique tandem carnis illecebrae et stimuli nos diuexant, utique orandum est in his angustiis omni tempore, *Luc. XIX, 1, XXI, 35, Rom. XII, 12, Eph. VI, 18, 1 Tim. I, 1, 2*. Anima enim, quae precibus munita non est, instar ciuitatis, muris non cinctae, facile in potestatem et captiuitatem hostis, qui est satanas, redigi potest. Tertium est *exauditionis confirmatio*. Nisi enim DEVS ad preces exaudiendas esset promptus, eas a nobis non requireret, quapropter precantes non solum diuina promissione, sed et iussione, nituntur, *Pf. XXVII, 3, L, 15, Matth. VII, 7, XIX, 19, XXI, 22, Marc. XI, 24, Io. XIV, 13, 1 Io. III, 22, V, 15, Iac. I, 6*. Quartum est, *neccessaria petendorum enumeratio*. Quamuis epim DEVS nouerit, quibus indigeamus, antequam petimus, *Ies. LXV, 24, Matth. VI, 8*, et in quibus uersamur periculis, antequam, ut nos eripiat, clamamus, *Pf. CXXXIX, 2, seqq. Ies. XLIII, 2*, seruo tamen ille uult, ut ipsi uera fide et humanitate nostras calamitates et indigentiam exponamus, *Pf. L, 15, Iac. I, 6, V, 15*. Quintum est *orationis dignitas*, quia a DEO iussa, eidemque grata colendi ratio, est, qua, ut nos exaudiat, aestatur. Vnde est panacea, quae nobis omni tempore prodest, *Eph. VI, 18*, est omnium bonorum operum fundamentum, et uirtutum Christianarum complexus. Perspicimus enim in orante fidem, quae orationis est anima, sine qua nihil ualeat, *Hebr.*

XI, 6, Rom. X, 4, Iac. I, 6, V, 15, *spem*, quae, quae DEVS promisit petentibus, speramus, eum praestitutum, ecquis enim oraret, nisi ea, quae perit, se impetraturum, speraret, Rom. V, 5, *charitatem*, tum erga DEVM, quia eius mandatum facit is, qui orat, Io. XIV, 21, 23, tum erga se ipsum ac proximum, quia pro sua aequae, ac proximi, salute et felicitate orat, Ps. L, 15, Matth. VII, 7, Eph. VI, 18, 1 Tim. II, 1, 2, Iac. V, 15, *obedientiam*, quia, qui orat, obsequium praestat eius mandato, 1 Sam. XV, 22, *patientiam et perseverantiam*, quia, cum non exemplo sequitur exauditio, patientia opus est, et perseverandum in orando, Ps. CXXX, 5, 6, Rom. XII, 12, Eph. VI, 18, Hebr. X, 35, 36, Iac. V, 7, 8, *humilitatem*, quia humili animo et reuerentia ad DEI thronum gratiae appropinquamus, nostramque indignitatem, humiliantes nos, agnoscimus, Matth. VI, 6, Luc. XIII, 13, 14, 1 Petr. V, 5, 6, *reconciliationem*, quia saluifice orans proximo delicta ignoscit, Matth. V, 23, 24, VI, 12, 14, 15, *temperantiam*, quia sobrietas ad serias preces requiritur, Luc. XXI, 34, 36, 1 Petr. IV, 8, V, 8, *prudentiam*, quia haec distinguunt ii, qui DEO in Spiritu ac veritate supplicant, Io. IV, 24, res spirituales a temporalibus, illasque absolute, has vero praesentiam, iustitiam, misericordiam, gratiam, amorem, ueracitatem, omnipotentiam, sapientiam, cetera, practica ac uiua notitia agnoscunt, Ps. V, 2, seq. 8, Ier. IX, 24, Dan. IX, 16, seqq. tum sui ipsius, quia precantes agnoscunt, se non sua, sed Spiritus S. uirtute, orare, Rom. IX, 26, agnoscunt suos defectus, 2 Cor. III, 5, quos apud DEVM, ne imputentur sibi, deprecantur, Ps. LI, 3, seqq. et quod iustitia propria sit nulla, Ies. LXIV, 6, *gratitudinem*, quia, dum petunt noua beneficia, simul pro acceptis gratam, laudando DEI benignitatem, testantur mentem, Ps. IX, 2, 3, 4, 12, XXX, 2, seqq. Hebr. XIII, 15, reliqua. Tanta igitur cum sit precum maiestas, utilitas, ac necessitas, ecquis non oraret, inprimis, cum Dominus, se exauditurum uere precantes, promiserit gratiose, inquit, *petite ergo in nomine meo*, et *accipietis* ea quam certissime, ueritas enim mentiri non potest, Io. XIV, 6, quae petiistis, imo plura, 1 Reg. III, 11, seqq. Matth. VI, 33, licet non eo ipso momento, quo petiistis, haec enim non promisit, opportuno tamen tempore, et nisi obex ponatur manui danti diuinae, quod tum ab ipso petente fieri potest uario modo, quando auxilium Domini sit impatiens, tempus DEO praescribit, et quae sunt alia, tum ab eo, pro quo oratur, quando ille rep. goat manui DEI largienti, u.g. quando Apostoli pro salute gentium DEVM sollicitabantur earumque conuersione, hae uero Spiritus S. gratiae operanti resistebant, cetera. Conf. quae ad uersum antecess. diximus. Quodsi uero recte petieritis, nec impedimentum Patri daturum ponatur, tunc *accipietis*, opportuno tempore, ea, quae petiistis, ut *gaudium uestrum impleatur*. Connescunt nonnulli haec uerba, praecedente

AVGVSTINO, cum τῷ αἰτέτε, et uoculam ἴνα accipiunt explicatiue, ἐξηγητικῶς, quippe quae petitionis materiam indicet, quam alii cum dicto AVGVSTINO, in h. l. tum ad beatam uitam, quae futuri est seculi, tum ad gratiam diuinam in hac uita, referunt, alii uero cum BEDA Homil. in h. l. ad solam futurae gloriae beatitudinem referunt, scribente, Plenum gaudium beatitudinem perpetuae pacis appellat. Habent sancti etiam in praesente gaudium de spe coelestium donorum, cum pro Domino terrenis exercentur aduersis, habent gaudium, cum, amore fraternitatis suadente, discunt gaudere cum gaudentibus, sed non est plenum gaudium, quod sietu uariante miscetur. Plenum quippe gaudium fit, ubi, nemine sietu, cum solis datur gaudere gaudentibus. Ait itaque, petite, ut gaudium uestrum sit plenum et accipietis, h. e. non fluxi seculi gaudia, quae et moerore semper mixta, sed illud singulare gaudium a Patre petite, cuius plenitudo nullo cuiuslibet iniquitatis tactu minuitur, aeternitas nullo unquam tempore dissoluitur. Nonnulli autem cum τῷ αἰτέτε, post MALDONATVM in h. l. haec uerba coniungunt, sed ea lege, ut uocula ἴνα finem orationis, qui sit gaudium plenum, indicet. Nonnulli denique, haec uerba, praesente CYRILLO, EUTHYMIO, GERHARDO, in h. l. cum uerbo λήψετε, ut uoce proxima, et quia tunc, cum accipimus, gaudemus, cohaerere, aiunt, adeoque uoculam ἴνα accipiunt consecutiue et effectiue, siue ἐμβρατικῶς. Nos, si ad totam propositionem, αἰτέτε καὶ λήψετε, referatur, quis gaudium cum utroque cohaeret, MALDONATI et CYRILLI interpretationem admitti et coniungi posse, arbitratur. Ideo enim petimus, ut gaudeamus, et quando id, quod petimus, accipimus, tunc gaudemus actu, siue, ut Dominus loquitur, tunc impletur gaudium, h. e. tunc perfrui gaudio reapse, quod antea erat spei duntaxat. Quod si uero, quae in sensu stricto huius sermonis cohaerentia sit, quaesieris, respondemus, eam omnino esse, quam CYRILLVS alique propugnauere. Nam stricto si accipimus, gaudii impletio non a petitione, sed ab acceptione, immediate pender. Vbi notetur simul, quod interpretes plerique in eo errarint, quod distinctionem πεπληρωμένον ἢ adiectiue sumserint, et plenum, aut perfectum, sit, reddiderint, cum sit participium praeteriti passivi, quod, cum praesens coniunctum ἢ uerbi εἰμί sibi adiectum habeat, significatum praesentis coniunctiui induit, et uertendum est, impletur, siue, ut Io. XV, u. scriptum est, καὶ ἡ χάρις ὑμῶν πληρωθῆ, ut gaudium uestrum impletur, Io. III, 29, αὐτὴ ἡ ἐμὴ χάρις πεπληρωται. Conf. plures loci, nostro similes, Io. III, 29, XVII, 19, 23, 1 Io. I, 4, 2 Io. u. 12. Ut igitur sensus est, petite, et accipietis, pro uestro desiderio, ut gaudium uestrum, quod petitione uestra obtinere speratis, impletur actu, i. e. ut reapse gaudio perfrui, siue gaudere, possi.

possitis, quo ipso petitionis fructum et utilitatem docet Dominus, ita error AVGVSTINI, BEDAE, aliorumque est manifestus, quando dictionem nostram, ut supra uidimus, adiectiue, et pro materia orationis, uoculam *ἕνα* autem ἐξηγητικῶς, acceperere. Denique uidetur Dominus simul respexisse ad gaudium, paulo ante, uersu nimirum 20, promissum, hoc, igitur ut impleretur in ipsis gaudium, quaecumque petere eos iuberet, quibus gaudium quoddam enascatur. Ut enim petitionis obiecta, siue dona spiritalia, sunt uaria, sic et gaudia, quando illa obtemus, sunt uaria, quorum nonnulla genera recensuit b. GERHARDVS, l. c. p. 1576, in uerbis, *Quinto respicit ad gaudii ex precum exauditione uarietatem*, cetera, quae ibidem uideantur.

Π Ρ Ο Σ Ο Ι Κ Ε Ι Ω Σ Ι Ο

- I Noli dubitare precans de exauditione, *Iac. I, 5, seqq.*, sed confidenter crede, te, si uera fide et in nomine Iesu petieris, impetraturum esse, *Matth. XXI, 22, Marc. XI, 24, 1 Io. V, 14, Iac. I, 5, V, 15*. Dominus enim, qui ueritas est, *Io. XIV, 6*, hoc promissit, fidem suam interposuit, et sponsor factus est, *Matth. VII, 7, Io. XIV, 13, 14*, is mentiri non potest, *Num. XXIII, 19*.
- II Expende humanae naturae ad res salutare tarditatem et repugnantiam, *Rom. VII, 18, seqq.* Ad preces, quae sponte erant fundendae, Dominus iussu nos impellere necesse habuit. Discere itaque ex Domini iussu, altera ex parte, precum utilitatem et necessitatem, quae in omni afflictionum generes spirituales muniunt, *Exod. XIV, 15, XV, 25, Ps. LXXXIX, 7, LXI, 2, 3, CIX, 2, seqq. Ies. XXXVII, 15, seqq. XXXIIX, 2, 5, 17, Eph. VI, 18, Iac. V, 16, coll. Eccl. XXXV, 20, 21*, ergo ad eas, tanquam ad portum confuge, nec languefce, *Luc. XIX, 1, 7, Rom. XII, 12, Col. IV, 2, 1 Thess. V, 17*, altera uero ex parte precandi difficultatem, tum ob requisita, quibus precans instructus esse debet, uid. ad u. 24 ἐξηγησις, tum ob repugnantiam carnis, *Rom. VII, 18, seqq.* et instinctum satanae, quo sanctas cogitationes aufert, et in eius locum alienas, easque peccaminosas, substituit.
- III Ut precantibus DEVM ad promissiones et iussa eius prouocare liceat, *Gen. XXXII, 9, seqq. Ps. XXVII, 8, Ps. L, 15*, sic et pro proximo orare, tum DEI iussu, tum sanctorum exemplis, obligamur, *Gen. XX, 7, seqq. Dan. IX, 16, seqq. 1 Tim. II, 1, seqq.* reliqua.
- IV Fac, qui precum tuarum exauditionem desideras, ne tua, aut sanctorum, iustitia innixus, *Ies. LXIII, 16, LXIV, 6, Dan. IX, 18*, sed Domini iustitia ac misericordia confusus, *Dan. IX, 16, 18*, per et propter meritum Christi, ores, *Io. XIV, 13, 14, Eph. VI, 18, 1 Io. V, 14, Iac. V, 15*.

V Quam

V Quam multi sunt, qui a Christo exaudiri uolunt, nec tamen in eius nomine, i. e. per et propter eius meritum, preces fundunt. Nolite ergo, altera ex parte, deprecari, aut de Christo conqueri, quando non exaudimini, qui de uobismet ipsis conqueri, et pudere uos, debetis, quod non recte petistis, *Luc. II, 3*, altera uero ex parte recte petere discatis, et dabitur uobis, *Matth. VII, 7*, *1 Petr. III, 12*.

VI Quantum dedecus, Christianum esse, nec in Christi nomine petere, Christianum esse, nec uere et saluifice, Christianorum more, petere! Si ergo hactenus id factum non est, cura, ut impostum fiat. Conf. *προσων*. anteed.

VII Tua, o homo, sit culpa, quando nihil eorum, quae cupis, accipis, quia aut nihil a DEO petis, aut, quae petis, non recte petis, conf. *προσων*. V, non DEI culpa, huius enim uox est, *petite, et accipietis*.

VIII Peruersum hominum genus! DEVS pollicetur et monet, *petite et accipietis*, nec perimus. Homines denegant ac prohibent petitiones, nec saepe possunt, quae petimus, facere, *2 Reg. VI, 27*, et tunc perimas *2 Reg. VI, 26*.

IX Si tunc demum gaudium, quod tunc concipimus, impletur, quando id, quod desideramus, obtinemus, hoc uero a precibus pender, utique hinc gratiam Domini et *Φιλανθρωπίαν* agnosce, quod nos iusserit petere, hinc uero morem gere Spiritatori, et pete in nomine eius.

VERSUS 25 ET 26

25 Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν, ἀλλ' ἐρχεται ἡρα, ὅτε οὐκ ἔτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ Πατρὸς ἀναγγελάω ὑμῖν. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ἰνώματι μου εἰπήσατέ· καὶ οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐματώσῃ τὸν Πατέρα περὶ ὑμῶν.

Hacc in similitudinibus locutus sum uobis, sed uenit hora, quando non amplius in similitudinibus loquar uobis, sed libere de Patre annunciaro uobis. In illo tempore in nomine meo petetis, quare non dico uobis, quod ego rogabo Patrem pro uobis.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ

Ταῦτα ἐν παροιμίαις — ἀναγγελάω ὑμῖν. *Hacc*, quae in hac ualedictoria mea oratione, a *cap. XIII Ioh.* initium faciente, de mea passione, morte, resurrectione, exaltatione, cet. nec non de uestra cruce, tristitia, persecutione, et gaudio dixi, in *παροιμίαις*, i. e. metaphoricis, allegoricis, et sententiosis locutus sum dicendi generibus, qualia, praeter alia sunt, quando Saluator confert, *c. XIV, 2*, coelum cum domo quadam amphissima, in qua multae dantur mansiones, *uer. 11* ὁ, se ipsum cum uia, quae ad domum ducit, *u. 18*, Apollolos cum

B

orpha-

orj hanis, u. 16, et alibi, Spiritum S. cum aduocato, u. 10, 11, *εὐουσίαν* SS. Trinitatis hoc modo exprimit, quod Filius in Patre, et Pater in Filio, sit, c. XV, 1, seqq. se ipsum cum uire, Patrem coelestem cum uinitore, Apostolos et credentes cum palmitibus, opera fidei cum fructu, unionem mysticam cum communiōne palmitum et uitis, cap. XVI, 5, seqq. et alibi, passionem, mortem, et exaltationem suam cum abitu ad Patrem, u. 20, seqq. tristitiam in gaudium conuertendam cum moestitia ac dolore parturientis et insequente post felicem parturum gudio, comparat, reliqua. Est enim *παροιμία*, auctore ARISTOTELE, *μεταφορὰ ἀπ' εἶδους ἐπὶ εἶδος*, Rhetor. lib. III, c. XI, p. 717, A. Tom. II, scribente, *καὶ τὰ τοιαῦτα πάντ' εἰκόνες εἰσὶν, αἱ δ' εἰσὶν ὅτι μεταφοραὶ, εἴγεται πολλαῖς καὶ αἱ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ μεταφορὰ ἀπ' εἶδους ἐπὶ εἶδος εἰσι.* Et talia omnia, paulo ante recensita similitudinum exempla, imagines sunt, imagines autem quod metaphoraē sunt, dictum est saepe, *παροιμία* igitur metaphoraē adagium, obscuritatem aliquam inuolvens, ut post alios b. GERHARDVS, l. c. a profanis usurpari etiam, largiamur lubentes, ut eodem ARISTOTELE, lib. IX, de moribus, cap. IV, p. 128, F. Tom. II, inquit, *κατὰ τὴν παροιμίαν γὰρ οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀδήλους, πρὶν τοὺς λεγόμενους ἄλλας συναλώσει.* Nam, ut in prouerbio est, fieri nequit, ut mutuo homines sese cognoscant prius, quam salem, i. e. falis modium, consumpserint. Quodsi igitur *παροιμία* sunt metaphoraē locutiones, siue similitudines et imagines, quibus res cum emphasi adumbrari solent, uid. idem significatus Io. X, 6, nemo certe non uidet, hanc uocis significatum esse huius loci, prout tum rerum imagines et similitudines, uid. paulo ante earum formulae adductae, ac metaphoraē locutiones, quibus hanc ualedictoriam suam orationem expressit Sospitator, poterit obscuritatis, ut Pontificii criminantur, quia similitudines recte adhibitae in se orationem non faciunt obscuram, sed grauem, emphaticam, et suauem. Verum obiicitur, ex confessione Apostolorum constare tamen, fuisse eam omnino obscuram, quandoquidem confessi sunt, *se nescire, quid loquatur*, quando Io. XVI, 18, dicebat, *pusillum, et non uidebitis me*, etc. sic Io. XIV, 4, 5, *Thomas*, omnium nomine, dixit, *nescimus, quo uadis?* et u. 22, *Iudas* ait, *quid est, quod te nobis manifestaturus es, et non mudo?* et responderetur, uitium, quod Discipuli non intellexerint Dominum, non latuisse in sermone Domini, sed in Discipulorum intellectu, qui tum in scitia, tum praedudicata opinione de Messiae regno mandano, repletus erat, atque his uitis impediebantur, ut ne sermones quidem propriissimis simplicibusque uerbis

bis conceptos intelligerent, uid. *Luc. IX, 44, 45, XII, 31, 34*. Vt uero absonum esset, si ideo aliquis eos locos, clarissimis uerbis expressos, obscuros dicere uellet, quia Discipuli non intellexerunt, sic aequè iniustum est, orationem Domini ualedictoriam, metaphoris et allegoriis conditam, ideo, quia Discipuli eam non intellexerunt, dicere obscuram. In causam uero si inquisueris, cur Dominus *παρομιίας* adhibuerit, respondemus, id ideo factum uideri, ut tardiores Discipulos, meticulosos, et nimis carnales, his imaginibus excitaret ad inquirendum, intelligendumque ea, quae proponebat, quandoquidem ii, quae propriissimis uerbis proposuerat, neglexerant haftenus, *Matth. XX, 18, 19, XXI, 2, seqq.* coll. *Luc. IX, 31, 44, 45*. Id quod ut factum uidemus, *Io. XIV, 5, seqq. XVI, 18, 19*, sic et Dominus eos instruxit simplicissimis uerbis, ut ipsam intelligerent non tantum, sed et fidei suae ederent confessionem, de quibus infra ad *u. 29 et 30*. Absit igitur, ut Scripturam S. obscuritatis crimine laeessamus, et uerbis Domini abutamur, *Haec in similitudinibus haftenus locutus sum uobis*, et quidem eo fine, ut uos, qui, quando *παρρησία* locutus sum, me non intellexistis, nec, intempestiuo metu perculsi, me interrogastis, *Luc. IX, 44, 45, Io. XVI, 5*, ad interrogandum impellam, et occasionem uos instituendi nanciscar, *sed*, cum nunc me semel iterumque interrogastis, eoque ipso effecistis, ut uos instituerem, *tempus uenit*, per enallagen Praesentis pro Praeterito, uid. *Vindic. p. 252, seqq.* i. e. adest, siue, si libuerit, addatur locutio, *καὶ νῦν ἐλάλοθην*, sicut infra, *u. 32, ἔρχεται ἄρα, καὶ νῦν ἐλάλοθην*, locutus est Dominus, quando non amplius, postquam scopum obtinui, *in similitudinibus loquar, sed aperte*, sermone proprio et simplici, sine imaginibus, opponitur enim h. l. formula dicendi *ἐν παρρησία* sermone figurato, *de Patre*, tum qua eius essentiam et personam, tum quoad eius uoluntatem circa opus redemptionis, qua non tantum ipsum miserat, ut illud perficeret, sed et post exantlatos labores potestatem omnem ei dedit in coelo et in terra, exaltans ipsum ad dexteram suae maiestatis, *Matth. XXII, 19, 20, Marc. XVI, 19, Phil. II, 9, seqq.* et quae sunt reliqua regni coelestis mysteria, *annunciabo uobis, tum αὐτοπροσώπως*, post resurrectionem, ubi de regno DEI per quadraginta dies cum ipsis locutus est, *Act. I, 3*, quanquam impresentiarum huius promissionis initium iam faciebat, quando expressis uerbis asseruit, quid intellexerit per abitum ad Patrem, nimirum, quod ex mundo abiturus esset, cer. uid. *u. 28, 29, 30*, e quibus multa cognoscere poterant, prout cognouerunt etiam ac falsi sunt, *u. 29, 30*, et quando, *cap. XVII*, ad Patrem preces fundit, tum per Spiritum S. promissum illum Paracletum, qui, in festo Pentecostes super ipsos effusus, *Act. II, 1, seqq.* eos omnia aperte docuit, et in omni ueritate duxit,

Io. XII, 16, XVI, 13. Quae si coniungantur, quemadmodum coniungenda sunt, annunciacionis genera, omnis aufertur dissensio, quae interpretes divexiuit, quando alii cum CHRYSOSTOMO hanc annunciacionis promissionem ad tempus resurrectionis referunt, *Homil. 78, in Iob. scribente, Tempus erit, cum omnia aperte intelligetis, Hoc est resurrectionis tempus, tunc palam et aperte de Patre meo annuntiabo vobis*, alii vero cum CYRILLO, ad illud tempus verba Christi respicere, aiant, quo Spiritus S. super Apostolos effusus iis annunciauit omnia, *lib XI, cap. 8, in Iob. inquit, Quod autem tempus hoc sit, ipse aperte non dixit. Nos autem putamus, aut illud forsitan significari, in quo Spiritum suum accepimus, alii denique cum eodem CYRILLO et GREGORIO M. lib. XXX, Moral. cap. 8 et 22, ad futuram seculum referunt, sic enim pergit ille, l. c. aut futurum illum diem post significari putamus, quando huius mundi figura transibit, quando gloriam DEI aperte conspiciemus, et scientiam eius absolute habebimus, quando prophetia omnis evadit, et omnis cognitio cessabit, quos autem AVGVSTINVS, qui in eadem aliquando sententia fuit, vid. eius lib. 1 de Trinit. c. 10, recte confutat, *Tract. 102, in Iob. scribens, Possem dicere, per hanc, de qua loquitur, horam, futurum opertere seculum intelligi, ubi videbimus palam, quod Paulus dicit, facie ad faciem, -- Sed istum sensum videtur impedire, quod sequitur. Illo die in nomine meo petetis. In futuro enim seculo, cum pervenerimus ad regnum, ubi similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicut est, quid petitori sumus, quando satiabitur in bonis desiderium nostrum? Petitio namque alicuius est indigentiae, quae ibi nulla erit, ubi haec satietas erit.**

Εν εὐαγγ. τῆ ἡμετέρας -- περὶ οὐραν. In illo die, i. e. illo tempore, vid. *Vindic. p. 58, seqq.* quando tum ἀποπροσώπων vobis ea, quae de Patre meoque regno, tum per Spiritum S. annunciaui, vid. ad versum anteced. notata, et quae ad u. 13 et 14 *Evang.* Cantate sunt dicta, in nomine meo, qui tunc non amplius in statu exinanitionis uelabor, sed, qua humanam naturam, ad dexteram maiestatis divinae ero exaltatus, petetis vera fide, quae mea satisfactio, quam ego mediator pro genere humano praestitit uicarie et perfecte, *1 Tim. II, 5, 6, 1 Io. II, 2*, innitetur. Haec enim fides, scribente AVGVSTINO, fundit orationem, et oratio fusa impetrat fidei firmitatem. Plura vid. supra ad u. 23 et 24 huius *Evang.* Sensus igitur est, interprete b. GERHARDO, l. c. p. 1582, scribente, quando peracto redemptionis opere ex mortuis resurrexero, vobisque apparuero, tum demum reipsa intelligetis, me non esse terrenum Regem, sed DEI a. hominum mediatorem, meque passione et morte mea perfectam satisfactionem pro uestris et totius mundi peccatis praestitisse, ac Patri coelesti nos reconciliasse, me parasse vobis ad Patrem coelestem adiuvum, ut in vera fide

nominis mei ipsum invocare ac exauditionem certo sperare possitis. Haec fiducia in precibus plurimum in vobis augebitur, quando videbitis me in coelum ascendere, ac in hac ascensione sacrarium coeleste ingredi, ut appaream in conspectu DEI pro vobis, *Hebr. IX, 24*, ut sedens ad dexteram DEI interpellem pro vobis, *Rom. IX, 34*, et ut meriti ac satisfactionis meae pro vobis praestitae impetrem vobis omnia, quae per preces in nomine meo factas expetitis. Itemque, quando Spiritus S. visibiliter in die Pentecostes super vos effusus de gratia Patris coelestis vos confirmabit, et ad preces vos impellet, imo recte orare docebit, *Rom. IX, 26*, cum sit Spiritus gratiae et precum, *Zach XII, 10*. Constat enim ex historia Actorum, post acceptum Spiritum S. Apostolorum in precibus fuisse ardentiores, cum ante passionem, ut ad intelligendum divina mysteria, ita quoque ad orandum, fuerint tardiores, et in precibus frigidiores, *Matth. XXVI, 40*, *et.* Haec omnia Christus complectitur, quando dicit, In illo die in nomine meo petetis, nec poteris solum, sed et consecuturi estis, quae petetis, ut vobis promisi supra, u. 23. Quare, vid. *Vindic. p. 166*, quia tum temporis, quando Spiritum S. habebitis Paracletum, et huius ope in nomine meo orabitis, recte et salvifice petetis, non dico, i. e. non promitto, vobis, quod ego hoc modo, sicut haecenus, qua officium meum Propheticum, et ubi nescitis, quid petitis, *Marc. X, 38*, nec Spiritum S. habebitis Paracletum, facio, *Luc. XXII, 32*, *Io. XVII, 9*, *seqq.* orabo amplius Patrem, de quo vid. supra ad u. 23, pro (περὶ pro ὑμῶν, ut *Matth. XXVI, 28*, *Marc. XIV, 24*, *Io. XVII, 9*, *1 Io. II, 2*.) vobis, ut vos sibi demandatos habeat, et in fide factos testosque seruet, sicut feci, et mox faciam, *Io. XVII, 9*, *seqq.* Quoniam licet Dominus hic profiteatur, se non amplius intercessurum esse pro Discipulis, quatenus Prophetico manere fungatur, tamen non dicit, id se, qua officium sacerdotale, *Rom. IX, 34*, *1 Io. II, 2*, non facturum esse, multominus a negatione actus officii Prophetici ad negationem actus sacerdotalis valebit consequentia. Qua illud enim non amplius orat, quia desit, sed alius ille, quem misit, Paracletus, orat, *Io. XIV, 16*, *XV, 26*, *Rom. IX, 26*, qua hoc vero orat, quia durat, *Hebr. VII, 21*, *24*, *25*. Quae loci nostri ueritatissimi explicatio, ut accurate cum scopo Christi, contextu, et analogia fidei congruit, nec intercessioni Christi, qua, ad dexteram DEI sedens, pro nobis interpellat, vim facit, sic, eandem unice veram et genuinam esse, asseueramus. Idecirco ad suos Auctores remittimus tredecim illas explanationes, quas recensuit, et, qua maximam partem, confutavit b. GERHARDVS, l. c. p. 1583, *seqq.* conf. et contra Grotium b. CALOVIUS in *Bibl. III*, ad h. l. nec non decem illas, quas addidit et confutavit Celeb. FRIDERICVS VLTRICVS WALTERVS in *Dissert. de sensu oraculi Servatoris nostri interrogantis*, *Io. XVI, 26*, Καὶ οὐ λέγω ὑμῖν; u. τ. λ

Vnd sage ich euch nicht, daß ich den Vater für euch bitten werde? ut et hanc ipsam WALTERI hypothesein, qua §. XXII, p. 52, verba Domini contra omnium codicum auctoritatem et Veteris Ecclesiae testimonium, interrogatiue capit, eamque uariis argumentis pro uirili tueri conatur, §. XIII, seqq. p. 52-74, in quae cum inquirendi tempus et locus hic non sit, duobus saltem ostendemus, cur haec hypothesis non uideatur admittenda, quorum primum est, quod nullus codex textum interrogatiue efferat, et quamuis ille, p. 80, excipiat, scribens, Nullius commatis obiectio de interpunctione est, qua, antiquissimos carere codices, uel tyrones Philologiae norunt, tamen sententia non satis deliberata haec scripsisse uidetur. Nam, etsi lubentes damus, in codicibus antiquissimis, qui literis maiusculis olim exarati fuere, interpunctionem non obseruari, in iis tamen, qui seculi noni, decimi, et secundi in Palaeographia Graeca, lib. I, c. IV, p. 32. Cum igitur nullus codex, in quo interpunctio et literae minusculae obseruantur, interrogationem agnoscat, (a quibus si discedere uelles, probandum esset, Veteres, siue Graecos, siue Latinos, illis codicibus coaetaneos; hisce uero antiquiores, interrogatiue recepta interpunctione recedere licet. Si enim nobis liceret textum pro lubitu interpungere ex ratione a WALTERO adducta, facile et breui Scripturae S. peruerteretur in locis bene multis, quorum unicum produco locum exempli causa. Locus nimirum, Rom. IX, 5, expresse de diuinitate Christi cum WALTERO reieceris, et cum Euidino Sociniano hanc, (quam tamen nec ipsi Sociniani pro uera agnoscent, quia est contra interpunctionem codicum,) substitueris, Εξ ἂν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα. Ὁ ἂν ἐπὶ πάντων θεῶν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, nonne hoc oraculum euertetur. Quod enim tibi licet, id et aliis licere, necesse est. Quare, modo tam uolentis, tamque periculoso textui S. consulere non licet, in primis cum uera interpretandi ratio adsit, quam supra iam dedimus. Alterum est, quod uersus sequens, qui rationem reddit, cur non opus sit intercessione Donini, non satis accurate cohaereret cum antecedente, si interrogatiue uertatur, ut unusquisque facile intelligit, qui paulo altius rem expendat.

Π Ρ Ο Σ Ο Ι Κ Ε Ι Ω Σ Ι Ο

I Tandem ueniet tempus, ut ea fidei momenta, quae in hac uita nobis paruoimiae uidentur, et nobis quasi per speculum repraesentantur, in altera uita coram uisuri simus, quando Dominum a facie ad faciem uidebimus, 1 Cor. XIII, 12, 2 Cor. III, 18, 1 Io, III, 2.

II Tem-

- II Tempori auditorumque captui est inferuendū, aliis enim lac est praebendum, aliis cibus, *1 Cor. III, 1, 2, Hebr. V, 12, seqq.* aliis aperte, aliis in paroiiniis, uerba ueritatis sunt proponenda.
- III Scriptura S. quando obscura tibi uiderur, obscuritatis causam in Scriptura ne quaeras, caue, sed, in te ipso quaerendam esse, memento, *Io. XVI, 12, Hebr. V, 11, 2 Petr. III, 16.*
- IV En efficaciam meriti Christi, quo, quaecunque uolunt, petere possunt credentes a DEO, cum sine illo ne quidem scirent, quid et quomodo orare deceat, *Rom. IX, 26.* Ne ergo tibi, sed Christo eiusque Spiritui, attribue, quod recte petere possis, *Rom. IX, 26, 27, 1 Cor. IV, 7.*
- V Etiam si Sospitator modo uisibili pro suis orare desierit, *Marc. XVI, 19,* non tamen inuisibili desit, ad dexteram DEI sedens, pro ipsis intercedere, *Rom. IX, 34, 1 Io. II, 1.*
- VI Si recte petere uelis, non pro tuo ingenio, sed in nomine Christi, pete, uid, ad uersus antec. προσοικ. I, seqq.

VERSUS 27 ET 28

27 Αυτὸς γὰρ ὁ Πατὴρ φιλεῖ υἱᾶς, ὅτι υἱαὶς ἐμῆ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε, ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον.
28 Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· πάλιν ἀφήμι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα.

Ipse enim Pater diligit uos, quia uos me amastis, et credidistis, quod ego a DEO exiuerim. Exiui a Patre, et ueni in mundum, rursus relinquo mundum, et uado ad Patrem.

Ε Ξ Η Γ Η Σ Ι Σ

Αὐτὸς γὰρ ὁ Πατὴρ — ἐξῆλθον. *Ipse enim, rationem addit Dominus, cur specialis illa intercessio apud Patrem, quam haecenus pro suis Discipulis interposuerat, uid. ad uersum anteced. opus non sit amplius, quia ipse, quae uox est h. l. emphatica, spontaneitatem inferens, Graecorum more, ut recte obseruauit b. GERHARDVS, l. c. p. 1585, scribens, αὐτὸς apud Graecos significat ultroneum, nam mala αὐτόματα dicuntur, quae non accersita alicui obueniunt, unde Erasmus uertit αὐτόματος, Nonnus αὐτοκίλευτος. Sic Graeci dicunt, αὐτὸς τοῦτο ποιῶ, sponte mea hoc facio, τί με σπένδοντα καὶ αὐτὸν ὀτρύνεις, apud Homerum, cur uliro currentem instigas, ut sensus sit, sponte sua et uliro paratus ad exaudiendam Pater, sine ulteriori, uel denuo repetita, intercessione specialissima propter me, in quo uos elegit, *Ep. I, 3, seqq.* et ob satisfactionem meam semel praestitam, *Hebr.**

IX, 25,

IX, 25, 26, *diligite uos*, amore non generali, quo mandum in uniuersum amat, *Io. III, 16, Rom. V, 8, 1 Io. IV, 9, 10*, sed speciali, quo credentes, merito Christi sibi reconciliatos, adeoque amicos et filios, gratiose complectitur, usque, propter fidem et amorem in Christum, bene cupit, *Io. XIV, 23, XVII, 20, 23, seqq. Rom. V, 10, 11, II X, 17, 39, Eph I, 3, seqq. 1 Io. IV, 16*, quemadmodum idem docet Sospirator ipse, quando pergit, *quia uos me amastis, et credidistis, quod ego a Patre exiuerim*. Vbi contra Pontificios nonnullos, qui ex hoc loco probare contendunt, quod nostra dilectio sit causa meritoria diuinæ dilectionis, uid. *Salmero et Toletus* apud b. GERHARDVM, l. c. p. 1586, notetur, quod naturalis horum uerborum series sit hæc, *quia uos credidistis, quod ego a Patre exiuerim, et me amastis*, amor enim erga DEVM est fructus et effectus fidei, *Gal. V, 6, 1 Tim. I, 5*, sine qua DEVM nec amare, nec ei placere, possumus, *Hebr. XI, 6*, adeoque, amorem fidem sequi, necesse est, quod aurem, h. l. Dominus amorem præmiserit fidei, doctrinæ ergo fecit, ut ab amore DEI immediate ad amorem credentium faceret transitum, et ex amore, fidei effectu et signo, demonstraret ipserum fidem, quæ hunc amorem genuerat. Sic s. PAVLVS, 1 *Tim. I, 5*, a fidei effectibus ad ipsam fidem, progreditur, quando scribit, *Τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ κρίσεως ἀνοποκρίτου*. Vt uniusque enim fides, tam cordis purificationem, *Act. XV, 9*, quam bonam conscientiam, *Act. XXIV, 14, 16, Rom V, 2, 1 Tim. I, 19, Tit. I, 15, Hebr. IX, 14, X, 22*, efficit, e quibus ita dem uerus amor oritur et producit. Quare, 2) uocula ὅτι, h. l. uoci πεφίληκατε est accipienda, siue, non uim habet *causandi*, sed *declarandi*, et συλλογιστικῶς est accipienda, siue, non causam notat consequentis, seu rei, sed consequentiæ, seu argumenti. Quam distinctionem ut eleganter exposuit b. GLASSIUS, *Philol. S. p. m. 107*, scribeas, *Causa consequentis, uel rei, notat id, quod dat esse rei. Causa consequentiæ tantum notat medium terminum, propter quem in conclusione prædictarum de subiecto enunciatum. Quando igitur effectus sit argumentum, uel medius terminus ad ostendendam causam, ibi coniunctio causalis apponitur effectui, etiamsi is suæ causæ causa nec sit, nec esse possit. Sic in communi sermone dicitur, Sol ortus est, quia dies est. Ille uiuit, quia respirat. Homo est, quia dies orti solis, nec respiratio uitæ, nec risus hominis, causa est, sed argumenti, seu conclusionis, quia dies de orto sole, respiratio de uita, risus de homine, tanquam effectus de sua causa testatur. Sic et in sacris prostant exempla, u. g. Io. II X, 44, Diabolus in ueritate non stetit, quia, ὅτι, in eo non ueritas. Vbi unusquisque dabit, enunciatum posterius non esse prioris causam, sed eam sequens,*

quens, nam ex eo, quod diabolus in ueritate non stetit, euenit, quod ueritas in ipso non sit amplius, item, 1 Io. III, 14, *Scimus, quod translati sumus de morte in uitam*, i. e. quod renati sumus, quia, *ὄτι, diligimus fratres*, ubi dilectio fraterna non est causa regenerationis nostrae, sed effectus, ex quo, nos renatos esse, cognoscitur, nec non, *Matth. XVI, 2*, ubi synonymum γὰρ apparet, *Facto uespere dicitis, serenum erit, πρὸς ἄστρα γὰρ*, quia rubet coelum, rubere autem diei sereni non est causa, sed signum. Eodem modo, in loco nostro, uocula *ὄτι* causam infert argumenti, siue conclusionis, quia is, qui uere diligit, uere credit, et consequenter, eundem a DEO amari, cognoscitur, non uero causam rei, ac si dilectio nostra esset causa dilectionis DEI erga nos, quandoquidem, 3) contradicit Spiritus S. qui *Rom. V, 8, 10*, *1 Io. IV, 10 et 19*, docet, DEVM nos prius dilexiss., quam nos eam. Ad quos locos respiciens AVGVSTINVS, *Tract. 102 in Iob.* egregie scripsit, inquit, *Ideo amat ille, quia nos amamus? an potius, quia ille amat, ideo nos amamus? Ex epistola sua idem Euangelista respondeat. Nos diligimus, inquit, quia prior ipse dilexit nos. Hinc ergo factum est, ut diligere-mus, quia dilecti sumus. Prorsus donum DEI est diligere DEVM, quoniam ipse, ut diligeretur, dedit, qui non dilectus dilexit. Displicentes amati sumus, ut esset in nobis, unde placeremus. Non enim amarem Filium, nisi amarem et Patrem. Amat nos Pater, quia nos amamus Filium, cum a Patre et Filio acceperimus, ut et Patrem amemus et Filium. Diffundit enim caritatem in cordibus nostris amorum Spiritus, per quem Spiritum et Patrem amamus et Filium, et quem Spiritum cum Patre amamus et Filio. Amorem itaque nostrum pium, quo colimus DEVM, fecit DEVS, et uidit, quia bonum est, ideo quippe amauit ipse, quod fecit. Sed in nobis non faceret, quod amaret, nisi antequam id faceret, nos amaret.* 4) Dominum amorem D seipulorum non causam constituere uoluisse meritoriam dilectionis DEI, ex ipso contextu, et scopo loquentis, pater, quandoquidem iste non Apostolorum merita, quae erant nulla, sed gratuitum Patris fauorem, qui erat ineffabilis prorsus, celebrare uoluit. Plura, quae contra *Toletum* disputat b. GERHARDVS, et ex ipsis Pontificiis adduxit testimonia, pro hac ueritate nostra, uid. l. c. p. 1586, seq. Ex his igitur intelligimus satis, quae nostrae dilectionis sit ratio, et quod ea sit fidei fructus, prout et ipse Sospitator hunc dilectionis fontem indicat, pergens, et credidistis, non historice, et qua assensum tantum, hoc enim nihil profuisset ipsis, *Iac. II, 19*, sed et fiducialiter, *Matth. XVI, 16*, *Io. VI, 68, 69*, *XVII, 3, 8, 25*, quanquam saepe erant ἀλυπίστοι, *Matth. IX, 26*, *XIV, 31*, *XVI, 8*, ideoque a Domino erigendi ac confortandi, prout et ipsi hoc agnoscebant, *Luc. XVII, 5*, et optimus Saluator pro ipsis in-

tercedebar, ne finaliter fide exciderent, *Luc. XXII, 32*, sed poenitentes in gratiam redirent lapsi, *Matth. XXVI, 75, Io. XX, 28*, et crederent posthaec, sicut antea, uti Dominus testatur, et credidistis, quod nunc ego, Filius DEI, *Matth. XVI, 16, Io. VI, 69*, incarnatus, *Gal. IV, 4, exiuerim a DEO* missus, *Io. IIX, 42, XVII, 13, Gal. IV, 4*, ut, carne assumto, *Io. I, 14, 1 Tim. III, 16*, essem Christus, siue Messias, *Matth. XVI, 16, Io. VI, 69*, qui populum suum saluaturus esset, *Matth. I, 21, Luc. XXIV, 21*, reliqua, quae uid. ad uers. seq.

Εξήλθον παρὰ τοῦ Πατρὸς -- πρὸς τὸν Πατέρα. Exiui, generis humani redimendi causa missus, uid. paulo ante, a Patre, i. e. a DEO, ut *Io. IIX, 42*, legitur, adeoque sumitur uox *Pater*, h. l. ὄσιωδός, non ὀσοστικώς, nec uideatur probabile nobis, quod hic locus exponendus sit cum HILARIO, ATHANASIO, aliisque, apud b. GERHARDVM p. 1588, de aeterna generatione Filii DEI, a Patre facta, (quamuis labentes demus b. GERHARDO, quod illa praesupponenda sit,) quo sensu uox *exitus* accipitur, *Mich. V, 2*, inprimis, cum ipse Dominus, quid intellectum uoluerit, per τὸ ἐξέχρεσθαι, iam exposuerit, quando *Io. IIX, 42*, dicit, Εγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξήλθον καὶ ἤγω· οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλε, ego enim a DEO exiui et ueni, neque enim a memet ipso ueni, sed ille me misit, et cap. XVII, 8, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς, ὅτι παρὰ σοῦ ἐξήλθον, καὶ ἐπίστευσαν, ὅτι σὺ με ἀπέστειλας, et nouerunt reuera, quod a te exiuerim, et credere, quod tu me missi. Quare relinquitur, quod τὸ exire sit missionis consequens, qui enim mittitur, ille exit, quo sensu AVGVSTINVS, *lib. II, de Trinit. c. 5*, recte id accepit, scribens, A Patre exire et uenire in mundum, b. e. mitti, ubi tamen notandum, quod exire et uenire in mundum ideo h. l. συνωνυμῶς non permutanda sint, ut nonnulli inter ueteres fecerunt, cum uenire in mundum statum exinanitionis, siue terminum ad quem, exire uero a Patre terminum, siue statum maiestatis diuinae, a quo, denoter, prout id ipsam quoque ex uerbis Christi insequentibus pater, quando phrasi, ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, phrasin πάλιν ἀφήμι τὸν κόσμον, opponit, locutioni autem exire a Patre locutionem uado ad Patrem. Hanc uero statum maiestatis diuinae denotare, illam exinanitionis, adeoque a se inuicem differre, pater. Atque haec ultima phrasi, uado ad Patrem, phrasi, exiui a Patre, opposita simul nos docet, quod haec de aeterna generatione accipi non possit, sed de statu, ex quo enim statu exiuit, ad eundem rediit, θεάνθρωπος. Ut igitur stricte loquendo per exitum a Patre, i. e. DEO, aeterna generatio Filii DEI intelligenda non est, sic nec, eo praesistentiam animae Christi denotari, damus, prout Origenes, uid. HVETIVS in Origen. p. 51, seqq. et, inter recentiores, Henricus Morus, Iosephus Glanville, Eduard.

Edvardus Fowler, aliique statuere, vid. b. ZACH. GRAPPII, *Theol. recens controuersa*, Tom. III, Qu. I, p. 3, seq. quia hoc dogma est ἀγχαρον, deinde ἀντίτυπον, cum enim Scriptura S. doceat, λόγον in tempore factum esse hominem, et ex *Maria* matre humanam assumpsisse naturam, sequitur, quod anima eius non ante incarnationis tempus extiterit, quia hac ratione nasci homo ex *Maria* non potuisset, cum hominis partes essentielles sunt anima et corpus, sed hoc potius sequeatur absurdum, quod aliquando semihomo conceptus, et ex *Maria* non tota humana essentia, sed semihumana, progata, esset. Vid. plura apud b. BEBELIUM in *Exercitat. aduersus prae-existentiam animar.* c. 3, p. 126, seq. b. GRAPPIUM, l. c. qui ad *Fouleri* exceptiones simul respondit, p. 8, seq. ex instituto autem eum confutauit EVIL. SCHERLOCK in *Testimoniis Scripturae S. pro diuinitate Saluatoris nostri*, item Io. Marckius, qui et *Roberto Flaminio*, in *Christologia Foulerum* defendenti, sese opposuit, uid. eius *Sylloge Dissertar. ad Nou. Test. Exercitat.* 74. Denique, quando Dominus ait, exiit a Patre, et ueni in mundum, notetur, quod hoc non per localem descensum, ut ex *Ambrosio* *phitarum* principiis fuit, nec per assumptam carnem coelestem, ut *Valentinianis*, *Apollinariis*que, aliique errarunt, fit factum, sed mediante conceptione carnis in utero de essentia matris, *Luc. I, 31, Io. I, 14, 1 Tim. III, 16*. Deinde, quod hae phrasae exinanitionis statum denotent, prout obseruauit recte, AVGVSTINVS, *lib. I, de Trinit. c. 10*, inquit, *Quid est a Patre exiit, nisi quod non in forma ea, qua Patri aequalis sum, sed aliter, id est, assumta in creatura minor apparui, quae erat forma serui, Phil. II, 7*. PROSPER *lib. Sement. 328*, in ue. bis, *Reliquit Christus Patrem, siue exiit a Patre, quia, cum in forma DEI esset, non rapinam arbitratus est, esse se aequalem DEO, sed semetipsum exinanituit, formam serui accipiens. Hoc est enim, reliquit Patrem, non quia deseruit, et recessit a Patre, sed quia non in ea forma apparuit hominibus, qua aequalis est Patri. Tertio, quod exinanitio, non qua diuinam naturam, quae immutabilis est, *Iac. I, 17*, et secundum quam incarnatus essentialiter in DEO erat, *Io. III, 13, XIV, 10, 11*, sed qua humanam naturam, quae, in hypostasi τοῦ λόγου assumta, et donis infinitis donata, iis ad tempus sese abdicauerat, *Phil. II, 7*. Quarto, quod τὸ ἐξῆλθαι, ut paulo ante monuimus, terminum a quo, et Filii DEI προγεννηθέντος ante temporalem natiuitatem, aduersus *Socinianos*, denotet, locutio contra, ueni in mundum, terminum ad quem, i. e. ipsum statum exinanitionis, quem, mediante incarnatione et natiuitate, ingressus est, sicut hoc ex phrasi opposita, rursum relinquo mundum, de qua mox dicendum erit, apparet, non uero significat, ut GROTIVS uult ad h. l. ostendi*

me hominibus sermone et operibus, siquidem, Christum non de suo officio Prophe-
tico tantum hic loqui, sed de toto statu exinanitionis, et rebus, quas in hoc gessit,
omnibus, siue ad Prophecticum et Regium, siue ad Sacerdotale, spectant officium,
partim ostendimus, partim ex dicendis elucescit. Quare, ut recte hanc GRO-
TII interpretationem, utpote Socinianis fauentem, reiecit b. GALOVIUS,
in Bibliis Ill. ad h. l. sic Grotius feliciter locutiones sacras exposuit b. GER-
HARDVS, l. c. p. 1590, b. scribens, *Proprie ac principaliter, per rō exire
a Patre et uenire in mundum, hoc intelligitur, quod Filius DEI, a Patre suo
coelesti in hunc mundum ad peragendum opus redemptionis missus, ueram na-
turam humanam assumpsit, inque ea sese humiliauerit Patri suo, usque ad
mortem obediens factus, quam expositionem non solum oppositio inter exire a
Patre et uenire ad Patrem, atque inter uenire in mundum et relinquere
mundum, sed etiam locus Ap. stolicus, Phil. II, 6, seqq. euidenter comprobant.* Ut
enim termini, qua exinanitionem Christi, erant a quo exitus a Patre, siue maiesta-
tis diuinae abdicatio, et ad quem, aduentus in mundum, sic termini exaltationis
Christi, a quo erat exitus e mundo, siue statu exinanitionis, et ad quem abitus ad
Patrem, siue ad dexteram maiestatis diuinae, Marc. XVI, 19, Rom. IIX, 34,
Eph. I, 20, seq. Hebr. I, 3, prout ipse hoc docet Dominus, rursus, i. e. uice
uersa, contra, (Vocula *παλι* enim non iterationem, ac si Dominus iam alio
tempore ex mundo egressus esset, et nunc secunda exiret uice, sed opposi-
tionem, infert, ut Matth. IV, 7, 1 lo. II, 8,) quando opus nunc, quod mihi,
ut perfererem, dedisti, consummaui, lo. XVII, 4, relinquo, seposita forma
seruili, mundum, i. e. statum exinanitionis, quem, generis humani redi-
mendi ergo, Gal. IV, 4, sum ingressus, atque praesentiam meam uisibilem
subtrahens in coelum ascendam, Marc. XVI, 19, Act. I, 9; siue, ut ipse Do-
minus loquitur, et uado ad Patrem, quo gloriosissimus exaltationis status
significatur, qui exinanitionis statum exceperit, Luc. XXIV, 26, Eph. IV, 20, seqq, Phil.
II, 7, seqq. Hebr. II, 7, seqq. Quamuis uero, hac ratione, Christus exalta-
tus, suo ad Patrem abitu, praesentiam suam uisibilem subtraxerit, non tamen
inuisibilem, uti PISCATOR, ad h. l. infert male, scribens, *Christus
per suum ascensum in coelos uere ex hoc mundo abiit, uidelicet corpore suo.*
Quare errant, qui putant, corpus Christi substantialiter latere in pane sacrae
Coenae, longe magis autem, qui opinantur, corpus Christi esse ubique, quando-
quidem consequentia est uitiosa, quia uisibiliter abiit, nec localiter praesens
est, ergo inuisibiliter et maiestaticae praesens non est. Nonne, si ualeret, haec
ratiocinandi ratio, argumentari liceret, DEVS uisibiliter et localiter prae-
sens non est, ergo nec inuisibiliter. Deinde contrarium enunciauit ipse Do-
minus, Matth. XXIX, 20, et confirmauit S. Paulus, Eph. IV, 10. E quibus infe-

inferimus locis. Quicumque nobiscum est omni tempore, et omnia in omnibus compleat, illum, necesse est, praesentem esse. Arqui *θεαίνθωρον*, qua humanam naturam, in *ὑποστάσει τοῦ λόγου* subsistentem, (de hac enim loquitur tum ipse Dominus, tum *S. Paulus*.) nobiscum est omni tempore, et omnia in omnibus compleat. Ergo eundem praesentem esse, necesse est. Tertio cum euidem dedimus, quod locutiones, *mundum relinquere et ad Patrem vadere*, nihil denotent aliud, quam ex statu exinanitionis egredi et in statum exaltationis ingredi, qua ratione *Piscator* concludi potuit, ergo Christus non amplius est praesens, cum hic ipse contrarium potius ex hac statuum mutatione inferat, *Matth. XXIX, 20, XXIX, 18, 20*. Quarto, cur dubitemus de corporis glorificati, attributis maiestatis divinae donati, *ὑποστάσει τοῦ λόγου* uniti, in eaque subsistentis, praesentia, *Matth. XXIX, 18, 20, Io. I, 14, Col. II, 9*, cum corpora habeamus physica, quae, extra illum locum, in quo sunt, sua praesentia tot tantaque locorum spatia et regiones implent, licet ea visibiliter praesentia non sint. Expēdas uenti exemplum, quod ipse Saluator *Nicodemo, Piscatoris* more, ratiocinanti, opposuit *Io. III, 4, 8*, expēdas uirtutem unguenti *Nardi*, *Io. XII, 3*, qua extra illum locum, in quo effundebatur, totam sua praesentia repleuit domum. Quae nisi in dies nos edoceret experientia, forte et de his dubitaret ratio nostra, negaretque, quod illa corpora in pluribus locis, et quidem extra illa loca, in quibus illa inclusa uidentur, esse possint. Quare captiuemus rationem nostram, Christo et mysteriis obloquentem, et credamus, quod uera sint, quae ille, ipsa Veritas, *Io. XIV, 6*, enūciauit, licet, ipsum modum nos ignorare, nec eum comprehendere posse, cum *Dauide* fatendum sit nobis, *Pf. CXXXIX, 6*. Quinto errauit uehementer *Piscator* ipse, quando *Nostrates* erroris accusat, et putat, ac si statuerent, *corpus Christi latere in pane S. Coenae substantialiter*, quod ipsorum stylo localitatem simul infert, qui tamen, interprete *b. GERHARDO*, ad h. l. 1591, a. *nec delitescentiam quandam corpusculi sub pane, nec expansiuam quandam ubiquitatem, sed ueram, realem, et substantialem, mysticam tamen, corporis et sanguinis Christi in Coena praesentiam, et gloriosum Christi secundum utramque Naturam regimen, praeeunte Scriptura S. statuunt, Matth. XXVI, 26, seqq. XXIX, 20, 1 Cor. X, 16, 17, XI, 24, 27, seqq. Eph. IV, 10, Col. II, 9, reliqua. Conf. quae ad u, 26, seqq. Euang. II. Domin. Palmar.* sunt notata.

Π Ρ Ο Σ Ο Ι Κ Ε Ι Ω Σ Ι C

I Disce, quod DEVS te amet non ob naturalia tua opera, *Ies. LXIV, 6, Tit. III, 5, 1 Io. IV, 10*, sed quia Iesum amas, conf. *προσωπ.* seq. in quo

nos elegit, nobisque benedixit, *Eph. I, 3, 4.* Cane ergo, ne de tua uirtute gloriaris, *Ier. IX, 23, 24, 2 Cor. X, 17, 18.*

II Si quis Iesum uere amat, eum et in Iesum credere, supponitur, *Gal. V, 6, Hebr. XI, 6,* et si quis in Iesum uere credit, eum et Iesum amare necesse est, *1 Cor. XVI, 22, 1 Io. III, 23, coll. IV, 20.* Noli ergo tibi persuadere, te credere in Iesum, qui neque ipsum, neque eius membra, amas, *1 Io. IV, 20, 21.*

III Ad Iesum si uis peruenire, eum a DEO, tua causa, exiisse, in hunc mundum uenisse, et ad eundem rediisse, credas, *Io. I, 14, VII, 38, XVII, 3, XX, 17, Rom. IX, 34, 1 Tim. I, 15, III, 16.*

IV Memento, quod, uti Christus in hunc mundum uenit, quo uoluntatem Patris et opus redemptionis perficeret, nec eum prius deseruit, quam utrumque executus est, sic etiam tuum sit, ut ea, quae uoluntatis DEI sunt, non ea, quae mundi sunt, *1 Io. II, 15,* in hoc mundo perficias, *Io. VI, 29, 40.* Bene ergo tibi, si illa, antequam discedis, executus fueris, *2 Tim. IV, 7, 8, Apoc. XIV, 13.*

V Tene memoria, quod, licet Iesus mundum deseruerit quoad uisibilem conuersationem, eum tamen, quoad inuisibilem praesentiam, non deseruit, *Matth. XXIX, 20.* Ideo enim ad Patrem abiit, ut omnia in omnibus compleret ad dextram DEI sedens, *Eph. IV, 10, Hebr. I, 3.* Hinc Iesum te nosse crede, et solatium cape, *Pf. XCI, 15, Ies. XLIII, 2, 2 Tim. II, 19.*

VI En Iesus ad Patrem praeciuit, ut tibi uiam ad Patrem perueniendi pararet, ergo sequere eum, sine hoc enim non peruenies ad Patrem, *Io. XIV, 6.*

VERSUS 29 ET 30

29 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
 Ἰδὲ, νῦν παρρησια λαλεῖς, καὶ παροι-
 30 μίαν οὐδεμίαν λέγεις. Νῦν οὐδαμῶν,
 ὅτι ἴδως πάντα, καὶ οὐ χρεῖαν ἔχεις,
 ἵνα τίς σε ἐρωτῇ. Ἐν τούτῳ πιστεύομεν,
 ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες.

Dicunt ipsi Discipuli eius. Ecce, nunc libere loqueris, et similitudinem nullam dicis. Nunc scimus, quod non stis omnia, et non opus habes, ut aliquis te interroget. Propterea credimus, quod a DEO exiisti.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ

Λέγουσιν αὐτῷ — οὐδεμίαν λέγεις. Dicunt, i. e. respondent, ipsi Domino, animum nunc sermone Domini erigentes, Discipuli eius, de utroque Domini statu recte instituti, et, quid abire ad Patrem, quem antea non intellexerant, *Io. XVI, 16, 17,* intellectum uoluerit, nunc intelligentes. Ecce, quo partim

tim ignorantiae suae metamorphosin, partim veritatis a Domino assertae impletionem indicare volunt, fatendum est nobis, quod *nunc*, qui paulo ante allegorice et per similitudines loquebaris, *aperte*, *καθώς*, siue domesticis, locutionibus utens, ut ARISTOTELES orationem propriam, quae figurata non est. appellat, *loqueris*, ut mentem tuam recte percipere possimus, *et similitudinem*, in praesentia rerum, de qua uoce uid. supra ad u. 25, *nullam*, id quod ipse sermo Domini et contextus confirmat, in quo nulla amplius occurrit similitudo, *dicis*, siue, *dicere incipis*, si ad uocem, *annunciabo* u. 25, respicere libuerit tibi, uid. quae ibidem dicta sunt. Haec quidem ratione si uerba Discipulorum exponantur, prout exponi debent, primo non uideantur Discipuli, quoad hunc uersum, accusandi, ut plerique faciunt interpretes, ac si nimium sibi arrogasset, et, sese omnem iamiam rem cognoscere atque intelligere perfecte, putassent, cum tamen, imperfectionem cognitionis posthaec etiam undique in ipsorum intellectu resedisse, palam sit, in primis qua regnum Messiae, quod illi mundanum fore putabant, nec tum hac in parte sapientiores erant, ut colligere est ex Io. XIX, 10, 11, 36, et, post resurrectionem Domini, ex Luc. XXIV, 21, Act. I, 6, et quae sunt alia, quandoquidem, ut haec omnia damus faciles, sic illos, non tam de sua sapientia et perfecta cognitione, hic gloriatos esse, quam quod simpliciter ac confidenter professos esse ueritatem, uideatur, Dominum uera dixisse, et initium eorum, quae promississet modo, facere nunc, cum mysterium de abito ad Patrem uerbis exposuerit domesticis ac propriis, ut, quid sibi uelit hic abitus, iam, non quidem perfecte, quod nec additum legitur, nec sine ratione inferendum est, sed aliqualiter, intelligerent, dum addiderit, mundum se derelicturum esse, quem, humanae salutis ergo, ad redemptionis opus perficiendum, ingressus esset. Secundo Maldonatum reuicimus, qui ad h. l. sentit, Apostolos non de uerbis, sed de factis Christi loqui, scribens, *Non significant* Apostoli, *cum clarius loqui, quam antea, sed factis eum perspicue declarasse, quae uerbis obscurius dixerat, cum cognouisset cogitationes eorum, uolentium interrogare, ut sit sensus. An clarius potes loqui apertiusque ostendere, te Filium DEI esse, quam intus animorum nostrorum cogitationes declarando? Non est tibi opus loqui uerbis, loqueris factis*, quia sermo Apostolorum, *παρρησία λαλῆς, καὶ παρρησίαν οὐδεμίαν λέγεις*, qui uerba denotat, non facta, quo sensu et Sosipitator haec uerba acceperat, u. 25, ad quem respiciunt Discipuli, aperte resatur, istos non de factis Christi, sed de uerbis eius, quod illa figurata amplius non sunt, locutos esse.

Νῦν οἶδαμεν -- ἀπὸ Θεοῦ ἐξηλάθης, Nunc scimus, de integro, sine
 denuo cognouimus, ex nouo hoc καρδιωνασίας tuae specimine, quod imprae-
 sentiarum coram edidisti, cogitationes nostras in lucem protrahens, Io. XVI,
 19, (nullum enim dubium est, quin iam antea de Domini καρδιωνασία fue-
 rint conuicti, si locos conferamus, Matth. IX, 2, 4, XVI, 7, 8, Luc. IX, 47, seqq.
 Io. I, 48, seqq. II, 24, 25, cet.) quid tu, quem dudum pro Filio DEI agnouimus,
 Matth. XVI, 16, Io. VI, 69, nesci omnia, ne cogitationibus quidem humanis exceptis.
 Et quanquam Dominus, in sta u exinanitionis existens, non plenarie, nec omni
 tempore, qua humanam naturam, usus est attributo omniscientiae, Marc.
 XIII 32, tamen id per communicationem, ui unionis personalis, possidebat,
 quo aequae respectu, ac ratione diuinae naturae, παντογνωσίων recte de Do-
 mino suo praedebant Apostoli, eoque sensu uox πάντα, uniuersaliter accipi
 potest, licet sint, qui, eam ad uersum 19 saltem referendam, nec ad alia exten-
 dendam, esse, statunt, inprimis cum addiderint Discipuli, nec opus habes, ut ali-
 quis te roget, quibus respondemus, quod haec uerba παντογνωσίων Domini non
 adeo, secundum canonem Logicum, posito genere, ponent determinatam spe-
 ciem. Et, quodsi Domini καρδιωνασίων saltem profiteri uoluissent, certe non
 opus habuissent, ut uerba, πάντα οἶδας, praemississent, quin imo male prae-
 mississent, cum a particulari ad uniuersale non ualeat consequentia. Quare,
 uniuersaliter esse capienda uerba, πάντα οἶδας, ei non tantum καρδιωνασ-
 σίων, cuius impraesentiarum ediderat specimen, (quanquam et haec sit at-
 tributum soli DEO proprio, i Reg. IX, 39, Ps VII, 10, Jer. XVII, 9, 10,) sed
 ipsam παντογνωσίων ea inferre, patet, inprimis, eum non tantum tot futu-
 ra contingentia, quae non ad καρδιωνασίων, sed παντογνωσίων spectabant,
 uid. u. g. Matth. XXIII, 34, seqq. XXIV, 2, seqq. Luc. XXI, 20, seqq. 32, cet.
 ipsis dudum annunciauerat, sed in hac oratione ualedictoria etiam, quae fu-
 tura erant, praedixerat, u. g. de lapsu Petri, de tristitia in gaudium conuer-
 tenda, de fuga Discipulorum, de eorum fide finali, reliqua. Ergo, harum
 forte aliarumque rerum memores, παντογνωσίων ponunt genus, deinceps
 uero speciem determinatam καρδιωνασίων, de qua impraesentiarum denuo
 conuicti erant, inquires, et non opus habes, ut aliquis te roget. Quaesuerunt ali-
 quando nonnulli, cur Apostoli non dixerint, ut diceadum uideret, non opus est
 tibi, ut quenquam interroges, sed, non opus est tibi, ut aliquis te roget, et re-
 spondetur, cum non Dominus Discipulos, sed Discipuli Dominum interro-
 gaturi essent, Dominus uero, ipsorum mentem cognoscens, et, quae interro-
 gaturi essent, uidens, ipsis praeniret, recte ad hoc momentum Discipuli
 respicientes dixerunt, non opus est tibi, ut aliquis te interroget, quia ea, quae
 interro-

interrogaturus est aliquis, iam cognoscis καρδιωνός ης, ipsique, antequam interrogat, potes exponere. Idcirco non tantum conuenientior est Discipulorum locutio praesenti scopo, quam illa, sed et maximi omnino est ponderis, prout hoc AVGVSTINVS, ipsamque una rationem, cur hac locutione usi sunt Discipuli, belle asseruit, *Tract. 103 in Iob. scribens, Propterea ei, qui nouerat omnia, opus non erat, ut eum quis interrogaret, quoniam nos, quando interrogamur ab eis, qui uolunt aliquid a nobis scire, ex ipsis interrogationibus eorum cognoscimus, quid uelint discere. Opus est ergo nobis ab iis interrogari, quos docere aliquid uolumus, ut inquisitiones eorum, quibus respondendum est, nouerimus. Illi autem ne id quidem opus erat, qui omnia nouerat. Nec opus habebat, quod ab eo quisque scire uellet, per eius interrogationem cognoscere, quia, priusquam interrogarentur, interrogatoris nouerat uoluntatem.* Hac, igitur, παντογνωστας ac καρδιωνοστας confessione edita, ut Domini diuinitatem adstruebant Discipuli, cum nulla detur creatura, quae corda scrutari possit, multo minus παντογνωστων de se praedicare, quia solius DEI haec sunt praedicata, uid. 2 Chron. VI, 30, Ps. CXXXIX, 1, seqq. ita etiam, quod in hunc Dominum, qui sit in assumpta carne uerus DEVS, Io. I, 14, 1 Tim. III, 16, et παντοκαρδιωνός ης, credant, fidei suae confessionem edunt, inquires, *Propterea, qui hac tua καρδιωνοσταν παντογνωστας denuo de tua diuinitate fumus conuicti, et de nouo confirmati, credimus impraesentiarum firmiter et fiducialiter, Hebr. XI, 1, quemadmodum dudum credidimus, et hanc fidem nostram coram professi sumus, Matth. XVI, 16, Io. VI, 69, quod tu, DEI Filius, Matth. XVI, 16, Io. VI, 69, a DEO exiisti, missus, Io. III, 16, 17, V, 24, VI, 39, 40, IIX, 18, 26, 29, 42, XII, 44, XIII, 20, in hunc mundum, ut esses Messias et Redemptor Israelis, Luc. XXIV, 21, Io. VI, 69, conf. supra ad u. 28 annotata.* Quibus praesuppositis, notemus primo, quod non tunc demum coeperint Discipuli credere in Dominum, quod sit θεανθρωπος, ut CHRYSOSTOMVS, *Homil. 79, in Iob. statuit, et ex praesenti πιστεύομεν collegit. Reclamant enim ipsorum confessiones fidei, Matth. XVI, 16, Io. VI, 69, quare Apostolorum mens ita, ut paulo ante factum, est exponenda, et prout s. CYRILLVS exposuit, lib. XI in Iob. c. 11, scribens, Quoniam, inquit, praenuenisti nobis, antequam interrogauerimus, propterea credimus, quia ex DEO exiisti. Corda enim hominum noscere solius DEI esse rectissime creditur. Quoniam igitur omnia nosti, quomodo perspicuum non est, ex DEO, qui omnia scit, te processisse? Fidem ergo Discipulorum hoc quoque auxit signo. Dicunt autem nunc, non quod credere coeperint, quando haec audientes, omnia scire Dominum, perspexerunt, sed quia tunc ampliores fidei radices iacere coeperint. Secundo, quod non possimus concedere*

D

AVGV-

AVGVSTINO, teste b. GERHARDO, pag. 1594, b. statuenti, *Apostolos non intellexisse uerba Christi, quibus dixerat, se a Patre exiuisse et in mundum uenisse, sed putasse, se illud scire, quod reuera ignorabant, quia hac ratione ipsorum fides non fuisset uera. Deinde, cum Dominus ipsorum fidem aequae, quae a cognitione θεανθρώπου proficiscebatur, comprobaret, Io. XVI, 31, ac, ipsos cognouisse ἀληθώς, sese exiuisse a DEO et credidisse, quod a DEO missus sit, Io. XVII, 8, testatus sit, conf. u. 25, 26, quis uellet Discipulorum hanc cognitionis et fidei confessionem in dubium uocare. Licet enim propugnare nolumus, illos mysteriorum diuinorum, sigillatimque huius articuli fidei, habuisse notitiam aëroamicam aut cognitionem perfectam, tamen, catechetica eos habuisse, negare poterit nemo, nisi uerba Domini, modo allegata, negauerit. Quod ut impium esset, sic uix impietatis crimine liberari poterunt, qui, tertio, hanc fidei professionem, eodem GERHARDO laudato teste, l. c. nudam opinionem ac praesumptionem esse, non autem ueram fidem, criminantur incaute, haut comminiscentes, quod hac ratione testimonia Domini in dubium uocent reselantque.*

ΠΡΟΣΟΙΚΕΙΩΣΙΣ

- I Confiteamur DEO, eique hanc gloriam reddamus, quod ignorantia nostra uerbo DEI ablata sit, et ex insipientibus sapientes simus facti, *Pf. XIX, 8, 9, CXIX, 104, 130, contra uero caueamus, ne nobis uindicemus ea, quae DEO debemus, 1 Cor. IV, 7.*
- II Veritatem non tantum agnoscere, sed etiam eam aperte in gloriam DEI profiteri, debemus, *Pf. XL, 11, LXXXIX, 2, imprimis, quando in rebus fidei uel errauimus, uel eas ignorauimus, Io. XVI, 17, 18.*
- III Παντογνωσία cum sit attributum DEI, *Pf. CXXXIX, 1, seqq. Ies. LXV, 24, Ier. XXIII, 24, agnoscas hinc Christi diuinitatem, Io. II, 24, 25, XXI, 17, Hebr. IV, 13.*
- IV Scire et nosse Christum τῶν credere in Christum antecedit, *Rom. X, 14, 17. Nemo igitur sibi persuadeat, se in Christum credere, qui non prius agnouerit, quis sit Christus.*

ΤΩΙ ΘΕΩΙ ΜΟΝΩΙ Η ΔΟΞΑ

94 A 7379

ULB Halle

3

002 376 911

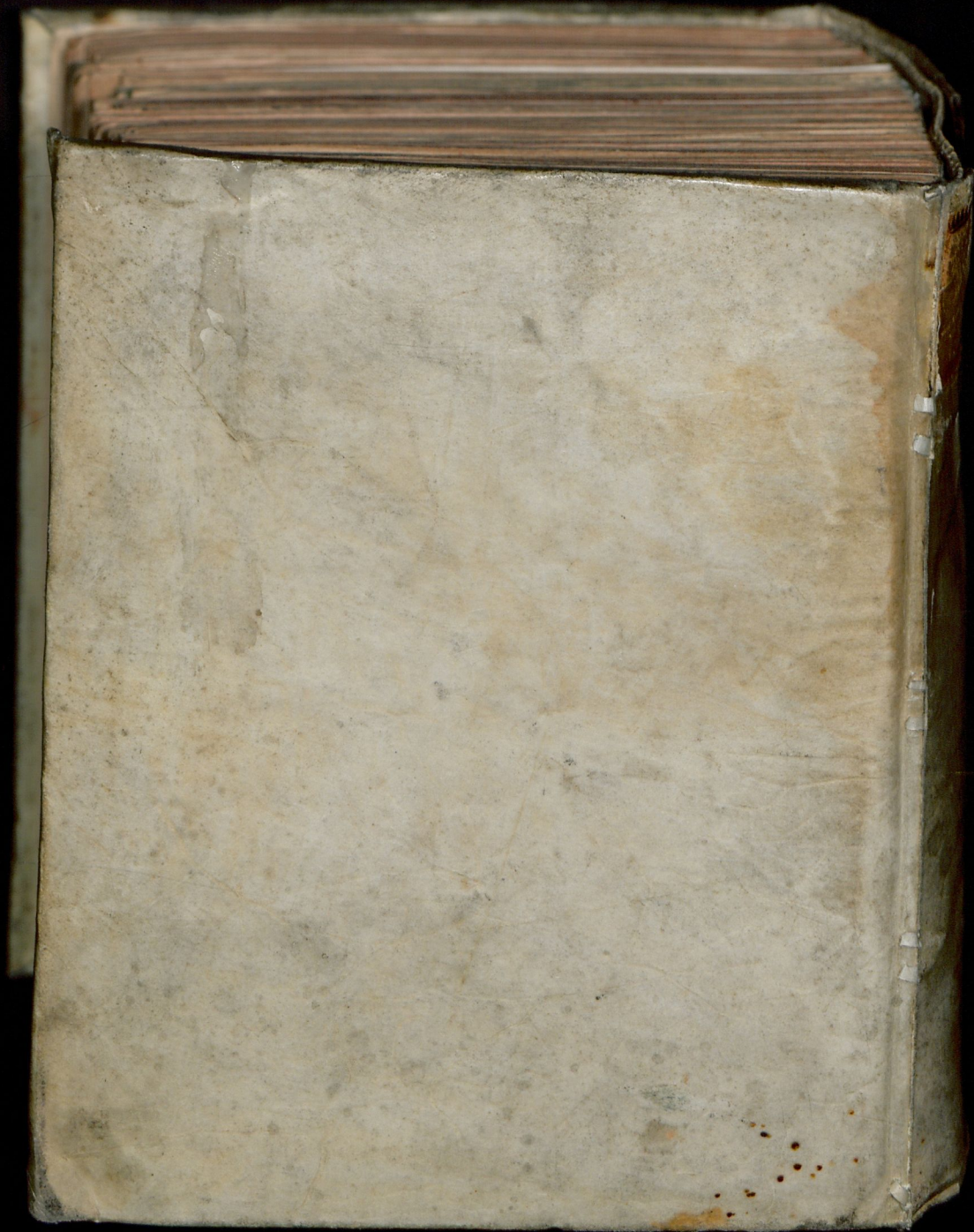
sb

WAT

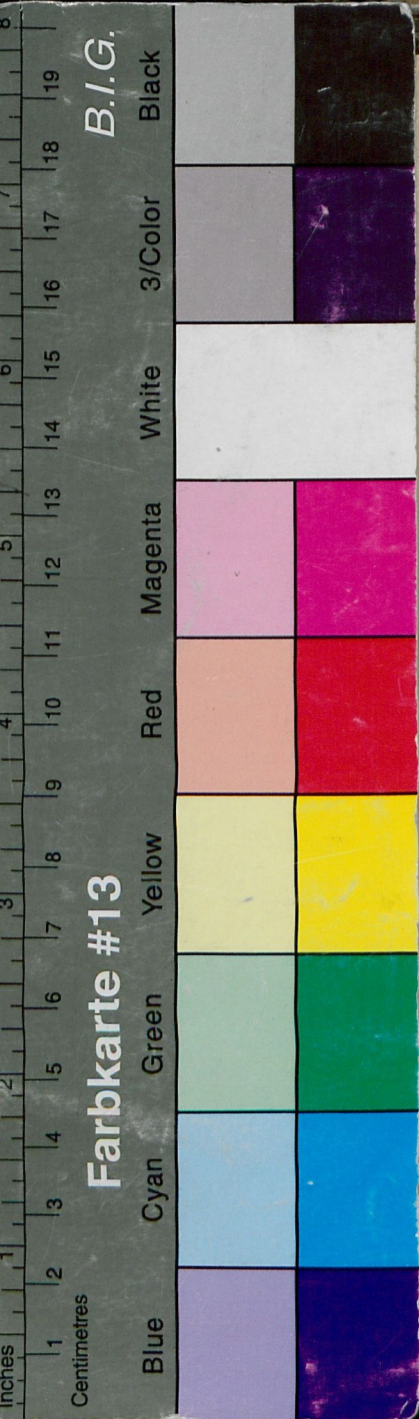
7/4
Nov 1993

Q. D. B. V
DISSERTATIONEM INAVGVRALEM
DE

PRECIBVS
IN NOMINE IESV

AD LOCVM
IOANN. XVI, 23 — 30,
ILLVSTRANDVM

PRAESIDE

CHRISTIANO FRIDER. BAVERO

SS. THEOL. D. ET PROF. ORD. ALVMNORVM
REGIO-ELECTORAL. EPHORO

PRO LICENTIA

SVMMOS IN THEOLOGIA CONSEQVENDI
HONORES

AD DIEM XIV OCTOBR. cl^o Id^o cc XLIIIX
IN AVDITORIO MAIORI

DEFENDET
AVCTOR

CHRISTIANVS SIGISM. GEORGIVS

PHIOL. HACTENVS PROF. PVBL. ORDIN. PHILOS.
ASSESSOR ET H. T. DECANVS NVNC VERO
DESIGNATVS SS. THEOL. PROF. ORDIN.
ET ALVMNOR. EPHORVS

VVITTEBERGAE
IMPRESSIT IO. CHRISTOPH. TZSCHIEDRICHIVS